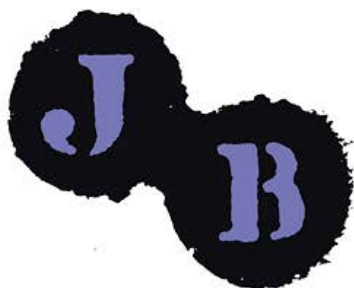


Jan Burian



P

polemiky

poety

P

provokace

(ze světa písní)

P

G A L É N

Jan Burian

POLEMIKY, POCTY, PROVOKACE
(ze světa písni)

Jan Burian



POLEMIKY, POCTY, PROVOKACE

(ze světa písní)

Galén

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani žádná její část nesmí být reprodukovány, uchovávány v rešeršním systému nebo přenášeny jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez předchozího souhlasu nakladatelství.

Typography © Luboš Drtina, 2018

© Galén, 2018

ISBN v tištěné verzi 978-80-7492-379-1

ISBN e-knihy 978-80-7492-411-8 (1. zveřejnění, 2026) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7492-411-8 (1. zveřejnění, 2026) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-7492-410-1 (1. zveřejnění, 2026) (ePDF)



ukradené slovo

Kapitola první, ve které bylo autorovi ukradeno slovo, na němž mu kdysi záleželo. Stěžuje si na tuto krádež v článku napsaném v roce 1987, v čase zvolna se hroutící totality. Tehdy ovšem zdaleka nešlo jen o krádež slova, spíš o opakování starého příběhu, v němž se – řečeno s autorem *Nekonečného příběhu* Michaellem Endem – šíří „Nicota“ a pohlcuje všechno, co stojí za to.

V poslední době mi slovo folk nezní dobře. Nějak mě zradilo. Vlastně už ani nevím, co dneska znamená. Už to není ono jasné a neoddiskutovatelné slovo, které mi dávalo jakýsi sice nepříliš vyjádřitelný, ale přesto pocit opory a souvátlosti s kolegy písničkáři. To slovo mi bylo ukradeno.

V dávných a dávných dobách, kdy ještě chodily krávy bez ocasů a písek tek, se mi zdálo, že slovo „folk“ označuje víc než jen hudbu. Představovalo pro mne především nezdeformovaný pohled na svět, vnitřní i veřejný život člověka a nekompromisní výpověď o něm (i když třeba formálně nedokonale vyjádřenou). Hranice tohoto folku pro mne neexistovaly v hudbě, nezáleželo na nástrojovém obsazení, na míře hudebního experimentování. Když Dylan nebo Janota přišli s kapelami, nenapadlo by mne říkat, že už to nejsou folkaři, záleželo především na hloubce a věrohodnosti toho, co říkají. Tak jsem to cítil. Jenomže dneska už to neplatí. Slůvko folk užívá kdekdo a jakkoli, označuje se jím naprosto všechno, co se chce a hodí. A naopak – stejný přístup se projevuje i v posuzování toho, co už folk „není“.

Malý příklad z vlastní zkušenosti: jeden pořadatel v Ostrově nad Ohří mi sdělil, že nechce, abychom s Danem Fikejzem vystupovali na Folkových velikonocích, protože hrajeme na syntežátory a to už prý není folk. Že můžu přijet sám a hrát jako vždycky na klavír. Tak jsem tam přišel na jeviště s kytarou a řekl lidem, že na tu kytaru neumím, že budu hrát hrozně mizerně, ale že to tedy folk, jak si ho onen pořadatel představuje, určitě bude. Vzniklo klaunské číslo, odpovídající jeho pojetí folku, bylo veselo a nenáročno.

Bylo by pošetilé přít se o to, jak pojmenovat druh hudby, kterou člověk dělá, kdyby nešlo o něco víc. V tomto případě však došlo ke krádeži slova. Podobně jako vždycky i na této krádeži slova se odráží celý neutěšený stav věcí, tentokrát věcí naší písňové scény. Jde tu o zpochybnění principů jak tvůrčích, tak i morálních, a ty právě u folku bývaly tak důležité. Jak tedy stav věcí v tomto hudebním odvětví vidím já, žádný sociolog ani hudební teoretik, ale docela obyčejný písničkář:

Zmnohonásobilo se publikum. Začaly se vydávat masové konzervy folku na deskách, pěkně upravené, předžvýkané, vykostěné často i od páteře. (Výjimky potvrzují pravidlo.) Folk se stal komerční záležitostí se všemi negativními znaky showbyznysu. Je označkován, podchycen, jsou ořezávány atypické odnože, které se nehodí do ustálených představ o folkovém herbáři. Folk má své soutěže či spíše přebory (okresní, krajské i celonárodní). Nemyslím tím festivaly či přehlídky, na nichž by písničkáři předváděli, kam až došli, co vymysleli, na nichž by se objevovaly nové tváře a hrála nová hudba. Jde mi o utkanou síť soutěží, které jsou více než uměleckým přehlídkám podobné sportovnímu klání. A existují-li takové soutěže, musí existovat i rozhodčí a disciplinární komise. Umění se však nedá měřit na centimetry a nepadají góly, které by ukázaly, kdo vyhraje, a tak se rozhodování vkládá do rukou porot. Kdyby se alespoň veřejně ukazovaly známky za technickou hodnotu a umělecký dojem jako v krasobruslení, ale ani to ne. Kritéria porot jsou dána jejich personálním složením. Sportovní terminologie se vžívá a dokonce i novinářům se zalíbila. Četl jsem v článku o Olomouckém tvarůžku, že zvítězil JUDr. Jahelka „o několik délek“ před ostatními. To je příznačné. Folkové sportovní soutěže si získaly vysokou prestiž a jejich význam stále vzrůstá. Mezi sportovci však nevládne olympijský duch. Naopak – konkurenční boj. Jeden kamarád mi

vyprávěl o atmosféře v zákulisí na Lochotíně. Nevraživost mezi kapelami prý dospěla tak daleko, že se úmyslně navzájem rušily při ladění nástrojů před vystoupením. Šlo přece o to „urvat Portu“. A tak amatérům jde o to vejít v širokou známost, profesionálům navíc ještě o kšefty. Místo zpěváků vyjadřujících zjednodušeně řečeno svůj vztah ke světu, tu máme folkové Hornáky, Zmožky a Janečky. V důsledku toho se vytratila i dřívější vzájemná soudržnost a solidarita folkových hudebníků. Dříve věděli a počítali s tím, že sláva a desky, a tedy ani peníze, na ně nečekají. Naopak – budou mít problémy, budou zažívat strasti, a protože vyjadřovat vztah ke světu je vždycky komplikované, budou komplikace. Proč být dnes solidární s kolegy, kteří si zvolili těžší cestu, je to jejich problém, na to není čas, konkurence je tvrdá, jede se na celostátní finále, bude to reklama, bude tam hodně lidí, Supraphon, Panton, možná i televize a třeba i Hollywood. Všichni přece víme, že známější z našich řad dneska hravě prodá sto tisíc elpíček. A tak s prodejností desek roste i prodejnost samotných folkařů.

Z komercializace folku nutně vyplývá i nechuť k experimentování, ztráta odvahy riskovat. Nejlepší je jít cestou nejmenšího odporu. A tak celá scéna stagnuje a umírá umělecky, i když jinak kvete.

Klesá však bohužel i náročnost publika. V důsledku masovosti a módnosti celého žánru vzniká nebezpečí, jehož míru nejsem schopen objektivně posoudit, ale jehož existenci nelze popřít, že folkový posluchač podlehne psychóze davu. Z obecně psychologického hlediska není velkého rozdílu mezi davem obléhajícím Lucerny, kde vystupuje například Dalibor Janda, a davem folkovým, tísňícím se na Lochotíněch. Ivan Hoffman říká, že folk neoslovuje dav, ale každého člověka zvlášť. Je to jedno z nejkrásnějších folkových předsevzetí. Stane-li se však folkové publikum davem, ztrácí poslání této hudby všechen smysl. Gustave Le Bon napsal,

že inteligence davu se rovná inteligenci nejméně inteligentního člena tohoto davu. Folkový dav netouží být oslovován, chce svého hitmakera a od něj přesně to, co jiný dav od zpěváků pop music – žádnou myšlenkovou složitost, žádný experiment, ale lacinou zábavu tu a tam okořeněnou nějakým dráždidlem, slabounkým přídechem čehosi lehce nedovoleného. Podobně nelze oslovit ani folkového snoba, který odmítá poslouchat jen tak někoho, chce hlavně vidět svou hvězdu, jinak ho koncert moc nezajímá. U takového publika se experimentátoři či noví zajímaví písničkáři a hudebníci s chutí a odvahou oslovovat budou setkávat se stále zřejmějším nepochopením.

To však je svým způsobem odvěký problém, takže nic nového a můžeme se vrátit zase na začátek. Podlehli jsme iluzi. Jako by se přes nás převalila obrovská vlna, která nás na chvíli strhla s sebou, a my jsme uvěřili, že míří kamsi ke břehům vysněného rajského ostrova, kde za souhlasného mručení domorodých vydavatelů bude dán prostor k reji všech talentů. Teď už je zase všechno v pořádku. Písničkářů s chutí dělat něco neobvyklého a nosit svou kůži na trh bude zas jak šafránu, budou na tom zase jako dřív, když bylo moře klidnější. Mnozí budou bez zřizovatelů či profesionálních zkoušek, někteří třeba ztratí odvahu vystupovat, jiní si budou hrát doma pro potěšení své a svých přátel jako Oldřich Janota, další budou zneuznaní, než zase uvěří nějaké vlně, která přijde. A zase budou chtít spolu kamarádit. Byl bych rád, kdyby mě vzali do party. Jako dřív ve starověku a středověku našeho folku. Jenom jim prosím vás už neříkejte folkaři. To slovo nějak nesedí, není to ono. To slovo zkrátka nezní dobře.

Před sedmi lety jsem napsal článek „Proč už nechci být folkařem“. Chtěl jsem jím vyjádřit své znechucení nad stavem českého písničkářství, ze kterého se stala úspěšná odnož šoubyznysu. A taky názor, že v mém případě jde vlastně jen o ztrátu iluzí o slově „folk“. To původně podle mne vyjadřovalo určitou odvahu písničkářů (ať uměleckou, či myšlenkovou), a teď už nevyjadřuje nic. Ze slova „folk“ se stalo pouhé upozornění pro kupující: Nebojte se – takovou hudbu pochopí každý. Je jednoduchá, líbivá a můžete při ní příjemně dřímat a navíc předstírat, že přemýšlíte. Ani tančit nemusíte...

V momentě, kdy se folkaři začínali od hvězd pop music lišit jediné tím, že byli ošklivější, většinou hůř zpívali a měli levnější nástroje, byl s tím slovem ámen. A já jsem ho chtěl pohrbit, aby mi nepletlo hlavu.

Jak už to bývá, hodně čtenářů si z mého článku zapamatovalo jen jeho titul a vzalo ho doslova: On už nechce být folkařem, nechce být s náma – asi bude dělat bigbít. (To, že jsem začal používat i různé prostředky rockové muziky, syntezátory, spoluhráče s různými nástroji, sem tam i buben, však s článkem o slově „folk“ nemělo co dělat.)

Začal jsem razit slovo obecnější a přesto výstižnější – písničkář. Nemá už žádný jiný význam než ten, že jde o umělce, který vytváří písničky. Ať už to jsou songy určené hlavně k obohacení jeho vlastní peněženky, nebo mají určitý umělecký náboj či morální posláním. Slovo písničkář je osvobozující slovo, smazává hranice mezi žánry. Písničkářem je zrovna tak Karel Hašler jako Lou Reed, Karel Plíhal jako Nick

Cave. Je to člověk-autor, který se ať tak či onak zabývá písňovou formou, může být například jen skladatelem zhudebnujícím cizí básně, může hrát na jakýkoli nástroj, mít velký band, malé ukulele nebo jen slabý hlas. Především však vůbec není podstatné, do jaké námi uměle vytvořené „žánrové“ krabičky patří, zda hraje či skládá „folk“, „rock“, „country“, „jazz“, „šanson“, „trampskou“ nebo „vážnou“ hudbu, „reggae“, „rap“, „bluegrass“ či kdovíco ještě... (Ta slova vždycy vedla k tomu, že na písničkáře dav hulákal – „Tohle už není žádnéj folk, tam je elektrika,“ anebo ta slova sloužila jako zmíněná ochranná nálepka pro podvod: „Tohle je folk, a proto to musí být o něčem.“)

Slovo písničkář je slovo, které by nás mohlo trochu smířit a možná i pomohlo překonat hranice naší nesnášenlivosti.

Už dlouho nechci být folkařem, ale nikdy jsem nepřestal být písničkářem... Ale chápu, že kdybych přestal, taky by se nic nestalo.

Váš

Jan „Wabi“ Burian



partyzáni, co vyšli z lesa

Kapitola druhá, do které autor zařadil fejetony z Lidových novin z roku 1991 a také poznámky, které k nim po deseti letech (v roce 2001) dopsal v internetovém časopise Neviditelný pes. Počátek devadesátých let byl časem veskrze romantickým. Co ze starého přežije? ptali jsme se. A co z toho nového, co přichází, bude mít smysl? Doba změn, hledání, očekávání, iluzí i nadšení. Někteří privatisovali (třeba i tunelovali), jiní si užívali nabyté svobody a objevovali nové světy a tvůrčí možnosti... A autor se učil psát fejetony...

„O čem teď budete zpívat, když už nejste proti?“ ptají se dnes často studenti žurnalistiky písničkářů.

„Písničkářské řemeslo se asi vytratí,“ prorokuje jeden z mých kolegů.

„Máte nějaké nové písňe?“ zeptal jsem se na letním festivalu několika folkových hvězd. „Neprovokuj,“ šťouchali do mě.

„Folk je mrtev,“ říkají jiní, zejména muzikanti.

(Já jsem taky tuhle zjednodušující větu několikrát použil, většinou ovšem spíš při poslechu nějaké mizerné rockové kapely.)

Legendární protestní zpěvák Karel Kryl prý v Bráníku prohlásil: „Stanu se prvním politickým vězněm Václava Havla!“

Není zrovna tohle jedna ze smrtelných křečí folku?

V létě na koncertě na Helfštýně jsem mluvil s jinou legendou – s Oldřichem Janotou. Řekl: „Někde jsem četl, že se starým systémem odchází i to dobré, co v něm bylo.“

Je folk skutečně mrtev? Už před lety jsem napsal, že pro mne slovo folk zemřelo, respektive mi bylo ukradeno. Jako řada jiných slov. Od té doby používám téměř výhradně místo označení „folkař“ slovo „písničkář“, ale nejde přece jen o slovíčka. Kolikrát dneska skládáme své věty z ukradených slov... Klidně bych to i s „folkem“ znovu zkusil, jen nevím, jestli už není pozdě.

Folkaři dnes stojí před naléhavou nutností něco se sebou udělat. Doba krásného amatérismu, kdy stačilo vzít kytaru a statečně a falešně zpívat moudrosti, je pryč. V nenormální době došlo i k nenormální situaci: zpěváci s kytarou (klavírem, harmonikou či houslemi...) zaplňovali stadiony

a stávali se populárními odbojníky... Jejich „odbojnická“ funkce zastíňovala jejich uměleckou zodpovědnost. Dneska na mě my folkaři působíme jako partyzáni, kteří vyšli po válce z lesa. Máme nejen trochu komické oblečení, které už se nenosí. Jsme nejen vyčerpaní a ukoptění. Divná je i naše mluva, jsme zkrátka po všech stránkách zaostalí, protože, zatímco jsme nebyli doma, svět udělal několik kroků jinam (doufejme vpřed). A to ještě není všechno: jakmile někdo z nás začne zkoušet cosi neobvyklého, nejspíš narazí na našeho nepřipraveného posluchače. Ten je stejně zdeformovaný a zlenivělý, jako jsme my sami.

Nové osobnosti se rodí, ale není o ně většinou žádný zájem. Výjimkou budiž Hutkova firma Šafrán. Uspořádala celkem v tichosti další ročník soutěže nekonformních písničkářů o Ptáka Noha a teď chce jít do studia a na trh s elpíčkem folkových nadějí – Františka Jančeho, Jana Jeřábka, Jana Zubryckého a několika dalších. Hutka možná na desce nevydělá, ale tento ediční počín snad i právě proto vzbuzuje naději. A tak, kdybych chtěl dnes skončit banálně, napsal bych:

„Folk je mrtev, ať žije folk!“, ale já to radši nenapíšu.

Když po sobě čtu tyto řádky, zjišťuji především, že mi to slovo „folk“ připadá ještě méně důležité než před deseti lety a marně se snažím vzpomenout, kdy jsem je naposledy použil.

Za těch deset let se nám do slovníku vetřely nové pojmy. Třeba „onlajnovat“ nebo „sejvovat“. Když jsem natáčel svou poslední desku a museli jsme „dílítovat ten nojs“, bylo to brutální... Zkrátka náš jazyk se denně apdejuje, ať nám to připadá chucpe, či nikoli.

Značně konzervativní folkové publikum, které ještě před pár lety pískalo, když hudebníci přinesli na pódium elektrické nástroje, dnes musí čelit vpádu multifolku – „světové hudby“ zvané „world music“ (proplétání hudebních kořenů z různých koutů

světa), kdy na jeviště přitáhnou přímo odkudsi z pralesa či stepi divoši vyzbrojeni syntezátory a počítačovou technikou.

Já mám lepší auto, než jsem míval. Jezdím pravidelně do malých klubů po celé republice, chodí tam tak od dvaceti do sto dvaceti diváků, nezhasínám v sále, abych viděl na lidi a mohl si s nimi při představení líp povídat. Sedím u klavíru a zpívám své písničky. Jestli tomu chcete říkat folk, tak mi to nebude vadit...

*„Když poslouchám rádio,
co tam všechno hrajou,
napadá mě jedna věc –
oni se nám smějou!“*

(Lesík Hajdovský a skupina Manželé)

Vážení čtenáři, mám dotaz: Prosím vás, slyšeli jste teď někdy rozhlas a sledovali, co se tam hraje za muziku? Zdá se vám to normální?

Před rokem jsem očekával, že když se do vedoucích funkcí konečně dostanou inteligentní lidé s kulturním cítěním, lecos se změní. Už nebudu krmen alespoň tou nejstupidnější hudební stravou, tím ohlupujícím kýčem, tou napomádovanou bezprostředností a thymolinovou upřímností... Ale nezměnilo se nic. Pravda, občas si můžu poslechnout, jak mně zasloužilý umělec z Floridy zpívá o tom, že tohle je právě jeho země, tady žije a dýchá... A „oni se nám smějou“, Lesíku Hajdovský, přesně, jak o tom zpíváš, smějou se stejně, jako se smáli už v sedmdesátých letech...

Zdá se vám, prosím vás, v pořádku, že třeba v rozhlasové redakci malých hudebních žánrů stále ještě sedí dramaturg, který byl jedním z nejúslušnějších autorů minulého režimu, věčným kazičem vkusu, jednou z hlavních postav zákulisí sokolovského festivalu „politické“ písně, šéfdramaturgem souboru ÚV SSM Plameny a tak dále a tak dál? A víte, o čem rozhoduje dnes? O natáčení nových tzv. „sérií“ písniček (třeba „série rehabilitovaných autorů“, „série písni sametové revoluce“ atd.).

Řekněte, sedněte, zavolejte, napište mi – jestli to tak má být a já blázen půjdu se léčit.

Aby nedošlo k omylu, nechci se mstít, i když bych určitě měl, protože to, co už léta musíme poslouchat, si žádá krev. Já na toho pána kašlu. Jen se bojím, abych se mu třeba shodou okolností s nějakou svou písničkou nedostal do pracek. Já se znám, mohla by to být píseň málo „sametová“ a já bych třeba měl být jenom tak trošku „rehabilitovanej“ a Dramaturg by mi mohl zase začít říkat, že jsem málo an-gažovanej...

A nakonec by se dneska klidně mohlo stát i to, z čeho jsme si v dávných dobách asi tak před třemi lety s Rejžkem dě-la-li srandu. Říkali jsme si: Padnou komunisti a u prověřkové komise bude sedět Miloš Skalka a řekne Jirkovi Černému: Ty, George, tak se mi zdá, že ty jsi za Husáka nějak moc ko-laboroval...

Ale teď vážně. Před pár dny se v rozhlasovém Nočním proudu najednou zjevil Miroslav Žbirka v roli pouštěče de-sek a na člověka najednou dýchlo něco lidskosti a kultur-nosti. Nepřekvapilo mě to, myslím si už dlouho, že je Žbir-ka v naší pop music jedním z mála takových. Zaskočil mě ale pocit dobře známý z dřívějšíka, že se do rozhlasu zase jed-nou podařilo propašovat cosi ilegálního.

Věřím, že se to změní. Malý brouček – Radio Ultra, dříve Stalin, už začíná zlehýnka bzučet a tyhle soukromé stanice, to bude konec vašeho monopolu, pánové... Zemřete hladu a půjdete do pekla nevkusu! Ostatně ani umírat nemusíte – klidně dál hodujte – vy už v tom pekle jste teď.

Deset let uplynulo a „kola šoubyznysu se točí dál“. Rozhlasovi manažeři nejprve milovali něco, čemu říkali „lehký popík še-desátých let“, ve druhé polovině uplynulého desetiletí přitvrdili a přešli na těžké retrovlny Michalů Davidů a Kotvaldů s Hložky z let sedmdesátých. Ba co víc – časopis Melodie, jediný kritický

kulturní časopis období normalizace, který si kdysi dovolil napadat oficiální kýče a jemuž vyhrožovali svorně političtí funkcionáři spolu s pokleslými zpěváky písňového braku, si jako trofej nakonec zakoupili dva z kdysi nejkritizovanějších – Gott a Janěček. Vladimír Kočandrle, někdejší rocker, který se v osmdesátých letech otevřeně postavil na stranu komunistického útla-ku nezávislé hudby, založil firmu Monitor a dnes vyhlašuje akce typu KOPÍROVÁNÍ ZABÍJÍ HUDBU. A přesvědčuje nás, že kopírování hudby je nemorální...

Ze zmíněného Rádía Stalin přejmenovaného na Radio Ultra se vyvinulo dnešní Radio 1 (91,9), tam si sice můžete občas poslechnout trochu jinou, řekněme novější muziku, jenže vám do ní každou chvíli někdo pouští reklamy na boty nebo mobilní telefony.

Go, Ježíškové, Go!

Člověk musí vědět, kam patří. Písničkář patří do klubu, do divadla, do hospody, možná i na ulici, ale na ples asi ne. Proto mne, prosím, omluvte, vy kdo mne tam letos zase zve. Už tam nepůjdu. Jak říká moje žena a staří latiníci: „Chybovati jest lidské, avšak opakovati chyby jest nestoudné.“

Když jsem před rokem přijal pozvání, abych zazpíval na Česko-rakouském plese v Lucerně, netušil jsem, co mne čeká. První varování přišlo, když jsem se snažil vejít se do svého svatebního obleku s vestičkou. Jakmile se mi to podařilo, byl ze mne sud. Nadechl jsem se, zapnul poslední knoflík a vydal se metrem na Václavské náměstí. V podchodu mě okamžitě zastavili naši amnestovaní. Jeden z nich povídá: „Nemáte pět korun?“ Když jsem vytáhl peněženku, dodal: „Anebo deset?“ A když jsem ji otevřel, osmělil se a přisadil: „Anebo dvacet?“ Nečekal jsem, až začne riskovat a půjde ještě výš, a rychle mu podal požadovanou bankovku, což ho vyřídilo. Daň z toho, jak vypadáš, řekl jsem pak sám sobě.

Ve velkém sále Lucerny mne kdosi usadil ke stolu pro účinkující, u kterého zatím seděl jen Jan Vodňanský ve fraku a jedna z jeho legendárních neteří, již prý potkal cestou. Krčila se, nešťastnice, v džínsách pod stolem, zatímco strýc fotil velvyslankyni Vášáryovou. Konferenciér zahájil tanec – růžové baletky tančily s příslušníky hradní stráže a já jsem začínal mít děsivý pocit, že mám pracovní sen. Zdálo se mi, že mne konferenciér každou chvíli vyvolá na scénu a řekne: Zpívej, hochu, Lehára...

Hrál jsem však až později v baru pro večeřící a všímaly si mne jen televizní kamery. Naschvál jsem vybral jednu

ze sociálních balad, abych ulehčil svému svědomí: „Utratil jsem patnáct kilo včera večer v Bibitě... Jak mě potom z baru nesli do taxíku veksláci, divili se – dělník z Tesly a tak hrozně utrácí...“, ale nikdo mě neposlouchal, tak jsem měl celkem klid. Když jsem skončil a scházel zadem z jeviště, utvořil se přímo přede mnou špalír, jako kdybych byl nějaká významná státnická osoba. Trochu jsem se podivil, ale než jsem dostal opravdu strach, spatřil jsem na druhém konci toho špalíru prezidenta republiky. Přivítal jsem ho vřele, a kdyby nás filmovali, měl bych dneska doklad, že jsme byli vlastně k nerozeznání. Hned poté jsem se snažil zmizet, jenže to šlo velmi pomalu. Pan prezident se posadil ke stolku, něco si dal a zdálo se mi, že trochu (ale snad jen trochu) zoufale hledal očima Vodňanského a Skoumala, kteří hráli po mně a rovněž je nikdo neposlouchal. Nemohl je však vidět, neboť ho ve vzdálenosti asi dvou metrů obklopile dámy v toaletách a ty mlčely a jen tak se dívaly a dívaly a dívaly...

Kolem svého amnestovaného jsem se proplížil na metro a domů. Když jsem za sebou zavřel dveře a poprvé se zasmál, praskla jedna obruč. Zasmál jsem se podruhé a druhá obruč se odkutálela pryč. A zasmál jsem se potřetí a stal se zas normálním člověkem.

Od té doby jsem na žádném plese nehrál.

Člověk se ovšem čas od času dostává do prostředí, kam nepatří. Tragédie by nastala, kdyby se bral tak vážně, že by si toho nevšiml... Já jsem si nevšiml, že by se mi to někdy stalo... Asi už to se mnou jde z kopce a nevím o tom... Ale kvůli tomu, abych se ujistil, jak to je, přece nepůjdu hrát na nějaký ples, kam nepatřím!

Že by byl svět tak „krutý“ a existovaly jen dvě možnosti: buď hrát na plese a vědět, že tam nepatřím, anebo nehrát na plese a nebýt si vůbec ničím jistý? Co vy na to?

Motto:

*Sokolov znovu naladil tisícistrunnou kytaru
mládí pro zpěv budoucích dní, přinášejících
jistotu. Tu nejpěknější, tu s hřejivým
pocitem, že jsme prožili dnešek a že nám
patří zítřek. Jistotu naší země.*

(J. M. Navrátil, v Melodii 5/1983)

Pan Navrátil minulou neděli telefonoval a zval mne, abych vystoupil na jeho „folk a country“ festivalu. Pořádá ho prý po dvaceti letech pod stejnou hlavičkou a budou tam hrát ti samí muzikanti, kteří hráli kdysi. Bylo ráno, sotva jsem vylézal z postele, tak jsem se nejdřív musel notně štípnout, jestli nemám zase nějaké divoké totalitní sny.

„Vždycky jsme byli každý na jiné straně barikády,“ řekl jsem konečně, „tak nevím, proč bychom měli zrovna dneska začít spolupracovat.“

„Ale to nebylo tak,“ pravil pan Navrátil. „Zeptejte se třeba Jaroslava Hutky nebo Bohdana Mikoláška...“

Pane Navrátilu, strašně nerad bych vám křivdil a upíral zásluhy, které jste si jako kulturní inspektor na pražském národním výboru vysloužil. Myslím, že jste to pozvání myslel upřímně, rozhodně aspoň tak upřímně, jak jste vystupoval coby propagátor a teoretik takzvané „angažované“ či „politické“ písně. Měl jsem rád vaše články. I kárat jste dovedl:

„Nemělo by se stávat, aby se někteří profesionální zpěváci účasti na Festivalu politické písně v Sokolově vyhýbali s tvrzením, že vystoupení na této vrcholné přehlídce angažované

písňové tvorby nepřispívá jejich popularitě mezi mladými posluchači...”

Bylo to fajn. Chtěl jste zkrátka po zpěvácích, aby se nepřetvařovali. Když se jim, sakra, politické písňe hnusí, ať to řeknou veřejně! Snad by se jim tak moc nestalo, vždyť vy jste byl přece taky upřímný. Fascinoval jste mne, jak jste toužil po tom, aby zpěváci nejen zpívali to, co chtěla vaše strana, ale aby o tom byli dokonce vnitřně přesvědčeni. I Orwell by žasl.

Upřímnost za upřímnost: Nechci, pane Navrátilu, abyste byl za svou cenzorskou, publicistickou a dramaturgickou činnost postaven před soud, třeba pro dlouholeté ničení charakterů a psychické vydírání těch chudáků, kteří ze strachu, že už si nezahrajou, na „vás“ sokolovský festival jezdili. Je mi opravdu jedno, kolik udání jste statečně ponechal v šuplíku a nic s nimi nedělal a kolik jste jich sám napsal. Jen se domnívám, že podobně jako se záznamem v registru svazků by člověk neměl dělat poslance parlamentu, neboť je to nemravné, neměl byste ani vy s vaší minulostí organizovat hudební festivaly.

Myslím, že vystoupení na jakékoli vaší vrcholné přehlídce by rozhodně nikomu nepřispělo na popularitě mezi mladými posluchači. A mezi starými jakbysmet.

Na pana Navrátila jsem si vzpomněl, když nedávno vypukla aféra-neaféra poslance ČSSD Kučery, který kdysi cenzuroval texty a teď mluví do koncepce veřejnoprávní televize a kárá novináře. Ten příběh je věčný, nevykořenitelný, nevysvětlitelný, neukřičitelný...

Také jsem na pana Navrátila vzpomínal, když jsem byl v Chile. Nesnášel jsem totiž kvůli němu zpěváka Víctora Jaru, kterého nám tloukl do hlavy jako příklad politické písňe. Nakonec jsem naštěstí zjistil, že jsem díky panu Navrátilovi předpojatý blb, že byl Víctor Jara hrubě zneužit a ve skutečnosti je úžasný. Ale

nejsem za to nikomu vděčný, stydím se, že jsem se nechal zneužít.

Všechno je otázkou míry. Někteří svou míru neznají. Dnes se zapomnělo na pana Navrátila, zapomene se i na pana poslance Kučeru. Jde nejspíš o to, co zbude...

„Vrať se do emigrace!“ volal kdosi v amfiteátru strážnické Zahrady na Jardu Hutku. Nechtělo se mu poslouchat písničky, snad už neměl na pivo, nevím. Šel jsem za Jardou, smál se tomu, jak jinak... O pět minut později zpívá z pódia Vladimír Merta: „V krásných dobách folku jsem měl svou první nahou holku...“, když tu si to na okraj jeviště přihrne asi sedm lidí se „spacáky, cancáky a žracáky“. Otočí se zády ke zpěvákovi a dělá si s ním skupinové foto! Cvak – a je snímek... Pohoda...

Neúcta k písničkářům? Ani ne, řekl bych. Dnes samozřejmě odpadá hájení uměleckého zvířectva kvůli jeho statečným občanským postojům v minulosti, a to byl jistě stav nenormální. Je v tom spíš něco jiného. Samotný smysl takových setkání s písničkami se mění. Jako by se řeklo: „Sejdeme se na koncertě“ místo „Pojedeme na koncert“. Cílem není koncert, ale potkat se. Víceméně je z tohoto hlediska jedno, je-li na pozadí společné fotografie Vladimír nebo jiná kulturní památka – třeba Trosky.

Můžete namítnout, že dřív to bylo taky tak a máte trochu pravdy. Proto mě nebavilo jezdit na Portu. Ale byly ještě minimálně dva další důvody, pro které se jezdilo na festivaly: politika a umění samo. Teď, řekněme, politika odpadá a umění tolik lidí nepotřebuje. Tak ahoj všichni zase někde!

Naše publikum je vlastně do značné míry odrazem naší národní mentality. Jsme diváky, kritiky a posměváčky. Zatímco člověk ve vyspělých zemích se chodí na koncerty bavit – tančí, skáče, veselí se a je mnohem spontánnější, snad proto, že si chce za svoje peníze opravdu užít, náš člověk

sedí, pozoruje a hodnotí. To má mnoho výhod, ale taky jednu nevýhodu – moc si neužijete. Jsme přece takoví i v životě – pozorujeme vládu, jak dělá reformu, souseda, jak podniká, a všem se chechtáme, jak se s tím lopotí, případně bručíme, že my, kdybychom chtěli, tak bychom to udělali líp...

Letošní Valašský Špalíček navštívila jedna dáma. Mohli jste ji potkat snad na všech koncertech, dokonce i na Jeřábkově přednášce o grafologii. Za celou dobu jsem ji neviděl jedenkrát tlesknout. Ne, že by se jí to nelíbilo, to by přece šla domů, jen nijak nereagovala. Jiný příklad: jedna dívčina v Bánské Štiavnici před nedávnem taky nevěděla, podobně jako ostatní diváci, že jsou lidé vybaveni dlaněmi, jimiž se dá tlouci o sebe a tak vzniká potlesk. A že si tímto způsobem lze například vynutit přídavek. Ona to vyřešila jinak: když jsem odcházel ze sálu a diváci seděli tiše dál a netleskali, zatarasila mi ledabyle cestu nohou a pravila: „Zahraj ještě!“ Vysvětlil jsem jí co a jak s rukama, přítomným se to zalíbilo, metodu přejali, vstoupili do Evropy a já jsem ještě chvíli hrál a rád.

Taky cítíte, že výchova publika bude ještě lidstvo stát nezměrné oběti? Zatím, když je nejhůř, myslím na to, že v sále je určitě alespoň jeden divák, který je jiný. A hraju pro něj. Anebo bychom se měli raději „vrátit do emigrace“? Jenomže, jak praví sládek v *Audienci*: „Kam já se můžu vrátit?“

Nebyl to fejeton o emigraci, ale stejně člověka při prvním čtení i dnes napadá, co jsme to my Češi za národ, že si tak děšivě neumíme vážit a ctít vlastní lidi, kteří z rozličných důvodů odmítli nebo byli přinuceni neprožít s námi nějaká léta v naší vlasti... Kdyby někdo napsal historii vztahů mezi Čechy a jejich exilem, byla by to smutná kniha plná komplexů méněcennosti, malichernosti, zášti a hlouposti. Také jsem poznal české emigranty, kterých jsem si nevážil a jejichž hodnotové žebříčky neměly s mým společný ani jeden šprycl, ale v drtivé většině pro mě byli

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Polemiky, pocty, provokace.***
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.